

CUVÂNTĂRI
PRIVITOARE LA DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE
ROSTITE ÎN ACADEMIE
DE
MAIESTATEA SA REGELE

I.

Cuvântare rostită la 23 Martie 1884.

Având onorul de a fi membri ai acestei adunări, Regina și Eu venim totdeauna cu bucurie în mijlocul d-voastre, spre a ascultă discuțiile voastre științifice, pe cari le urmărim cu un interes neîncetat. Însă cum poate să fie altfel, când lucrările de căpetenie ale Academiei sunt istoria și limba, temeliile existenței noastre naționale? Țara datorește astăzi Academiei un șir de documente istorice, ascunse până acum și cari au fost scoase din întunerec prin ostenele neobosite ale membrilor ei, răspândind nouă lumină asupra trecutului neamului românesc. Nu mai puțin însă trebuie să ne ocupăm și de viitor. . . de limba noastră, care s'a păstrat neatinsă în câmpiile roditoare ale Dunărei, în plaiurile mărețe ale Carpaților, aceste ținuturi încântătoare, descrise cu măiestrie și în o limbă așa de curată de poetul nostru popular V. Alecsandri. Ce sarcină mai dulce poate avea Academia decât a lua sub paza sa această limbă veche, pe care poporul o înțelege și o iubește? Mășinim dar aceste frumoase expresiuni întrebuițate de străbuni, și nu ne temem de cuvinte cari au căpătat de veacuri împământenirea: *Superflua non nocent*.

Ce limbă are norocul de a dispune de patru cuvinte pentru o însușire, care trebuie să fie mândria fiecărui popor, care trebuie să fie scrisă pe steagul fiecărei armate: *voinicie, vitejie, bravură, eroism*? Să ne ferim însă de o îmbelșugare de expresiuni moderne, cari, nepunând o stavilă la timp, va înstrăina poporului limba sa.

Am fost îndemnat a rosti aceste câteva cuvinte prin dragostea pe care o am

pentru frumoasa și bogata limbă română și fiind încredințat că dorința mea— îndrăznesc a zice și a Academiei — nu va rămâne un «*pium desiderium*».

Supun dar la chibzuirea d-voastre, dacă nu ar fi folositor de a face un fel de «*Etymologicum magnum Romaniae*», conținând toate cuvintele vechi, cari altmintrelea vor fi pierdute pentru generațiunile viitoare: *Verba volant, scripta manent*.

Spre a sprijini această întreprindere, pentru care patru, cinci, șase ani vor fi trebuincioși, pun în fiecare an modesta sumă de șase mii lei la dispoziția Academiei.

Într'adevăr, lucrarea aceasta este foarte întinsă, poate că nemărginită; să ne amintim însă cuvântul lui Horațiu: *Est modus in rebus, sunt certi denique fines* și sunt convins că opera Academiei, care își va ridica șie-și un monument nepieritor, va fi încoronată de o izbândă fericită.

II.

Cuvântare rostită la 1 Aprilie 1891.

Privesc ca o coincidență fericită, că tocmai în anul suirii Mele pe Tronul României s'a pus temelia Academiei noastre, care serbează astfel al 25-lea an al constituirii sale împreună cu acela al Domniei Mele. Cu vii mulțumiri Mi-aduc aminte de ziua când am venit pentru întâia dată în mijlocul Societății Literare, cunoscând încă puțin limba română, și când bătrânul Iliade, salutându-Mă cu urări călduroase, exprimă nădejdea că Mă voiui îngriji de hrana sufletească a Românilor. Tot în acelaș an, la solemnitatea inaugurării, prezidată de d-l Ștefan Golescu, ministrul își sfârșia cuvântarea sa asigurând că națiunea întreagă, și Eu în deosebi, vom urmări cu inima și cu mintea lucrările d-voastre.

Aproape un pătrar de secol a trecut de atunci, și în acest lung șir de ani am avut neîncetat cel mai viu interes pentru tânăra Societate Academică, care, sub ochii noștri, a crescut, s'a dezvoltat și a ajuns a fi o însemnată instituțiune de cultură, având înrăuirile cele mai binefăcătoare asupra limbii și literaturii noastre. Fericită eră cugetarea d-lui N. Krețulescu și hotărîrea răposatului C. A. Rosetti, care ceruse, sunt tocmai 25 de ani, convocarea grabnică a unei societăți literare, având mai întâiu de toate scopul de a se ocupa de limba și literatura română. Cu drept cuvânt, zicea acest mare patriot, fiind Ministru al Instrucțiunii publice, în referatul său, că prin schimbarea literelor vechi, fără pregătire destulă, și prin transformarea repede a sistemului nostru politic, s'a adus în limba română o mare perturbație, care,

nepunându-i-se capăt la timp, ar putea chiar că aibă rele influențe asupra însuș spiritului național. Din norocire, această teamă a putut fi înlăturată prin silințele Societății Literare, cu toate că, la început, piedicile erau mari și luptele destul de arzătoare, mai ales din cauza neînțelegerii ivite asupra stabilirii ortografiei, neînțelegere provocată prin diferitele vederi între susținătorii etimologismului și acei ai fonetismului. Lupta aceasta, ale cărei faze ar trebui descrise de o pană ca aceea a președintelui actual al Academiei, d-l Ion Ghica, a răspândit însă lumină, și în sfârșit s'a stabilit o învoială care a dat roade bune; dovadă vădită sunt publicațiile Academiei dela 1881 până astăzi.

Rezultatele dobândite într'un pătrar de veac pot dar fi privite cu vie mulțumire. Frumoasa limbă română, în al cărei geniu M'am silit a pătrunde și pe care am îmbrățișat-o cu atâta căldură și dragoste, s'a întărit pe temelie trainică și a reinviat în vechea sa strălucire. Însă, cu toate perturbațiile, dânsa n'ar fi putut niciodată să fie primejduită, având rădăcini prea adânci și un razim prea puternic în cărțile bisericesti, în cronici și în poezia populară.

Literatura bisericească, cu toate înrâuririle slavone și grecești, este un izvor bogat al limbii vechi, păstrând unitatea în scriere și vorbire, și a fost astfel adevărata legătură între toți Românii din diferitele țeri.

Cetirea acestor cărți vechi, cari înalță sufletul și cari sunt o mângâiere în ceasul de suferință, deschide scriitorilor noștri un câmp întins și arată că limba strămoșească este limba noastră clasică, având pentru popor un sunet așa de atrăgător. Cronicarii noștri ne grăesc în această frumoasă limbă trecutului și zăgrăvesc într'un mod cumpătat, însă în coloare așa de vie, furtunile și luptele crâncene înfruntate de Români, încât fiecare trebue să fie cuprins de mirare, cum neamul românesc a putut să biruească atâtea greutăți și să stăpânească atâtea primejdii, cari îl aduceau adesea la marginea prăpastiei, fără a fi fost înghițit de valurile îngrozitoare ale vremurilor turburate și întunecoase de pe atunci.

D-l M. Kogălniceanu, în patriotica sa precuvântare a Letopisețelor, scrisă cu măiestrie, zice cu drept cuvânt: «... Prövedința luă de mână pe națiunea noastră ca pe o fiică iubită între fiicele cele mai iubite, o scotea din toate pericolele și o realță mai tânără și mai zdravănă decât fusese înaintea orei pieirii»

Poezia populară răsfrânge într'un chip minunat aceste vremuri grele ale unui trecut plin de nesiguranță și de durere. Pe când munca intelectuală, dorința și trebuința de a învăța și de a-și ascuți mintea s'au deșteptat și au luat o desvoltare însemnată cu vieața politică, poezia eră, de veacuri, adânc sădită în inima Românului, și orice popor s'ar putea fãli cu cugetările — unele mărețe, altele drăgălașe și atrăgătoare — adunate în această comoară bogată a limbii noastre. Simțimintele înalte, spiritul răsboinic, durerea și nădejdea, tânguirea și mângâierea, cari răsufală în acest frunziș poetic, sunt tocmai oglinda unui trecut plin de bărbăție, de încercare și de necazuri, un învățământ puternic pentru generațiile prezente și viitoare. Mândru poate fi dar poporul român de geniul său poetic, pe aripele căruia s'a ridicat la o înălțime care

l-a ferit de înrâuriri străine și nepriincioase, ocrotind chiar credința și naționalitatea sa. Poezia a devenit astfel cea dintâi temelie a limbii, un adevărat tezaur al istoriei, un izvor nesecat al literaturii române.

Poveștile și legendele, cântecele și doinele, rămase, de veacuri, ascunse în văile sălbatice ale Carpaților, sau rătăcind prin câmpiile roditoare ale Dunărei, trebuie să răsune adeseori în Academie, spre a însufleți lucrările sale; ele trebuie să strălucească deapururea ca o podoabă a neamului românesc, și ne vor aminti și pe iubitul nostru Vasile Alecsandri, care, trecând într-o viață mai fericită, a lăsat un gol așa de simțitor în mijlocul nostru, al cărui nume însă va rămâne neșters în inimile tuturor.

Nu se poate dar tăgădui că literatura bisericească, cronicarii și poezia populară cuprind un material prețios și că au avut o influență din cele mai fericite asupra limbii române, de care cunoscutul geograf Hoffmann zice, în opera sa delă 1840, că «este atât de bogată, încât dacă s'ar cultivă, ar merita să fie limba a tot genului uman».

Academia primind la întemeierea sa, ca un sfânt depozit, paza, îngrijirea și dezvoltarea limbii, trebuie să fie mândră de această însărcinare, care este și vrednică de o așa înaltă adunare literară.

Etymologicum magnum Romaniae ce am propus, sunt șapte ani, să fie alcătuit și a cărui încheiere sper încă a o vedea, va arăta lumii învățate ce comori însemnate de cuvinte felurite și de cugetări înalte și frumoase sunt ascunse în limba și literatura noastră. Această operă, odată sfârșită, va rămâne un monument nepieritor.

Urez din tot sufletul ca Academia să strălucească în totdeauna prin lucrările sale, să încălzească toate inimile românești și ca ușile sale să fie deschise pentru întâlniri pacinice și lupte științifice, un teren pe care toți Românii să poată întinde o mână frățească.

Re numele Academiei noastre, încă tânără, deși serbează nunta sa de argint, trebuie să aibă un răsunset departe peste hotarele țerii, spre a atrage în capitala României pe bărbații însemnați, cari să se încredințeze că vechile Principate Dunărene s'au transformat într'un centru de civilizație și de pro-pășire și au devenit, prin vitejia armatei — ce a uimit lumea prin avântul său și tăria sa — un Stat puternic și neatârnat, stabilit pe temelii așa de tari, încât nici o sguđuire nu-l mai poate sdruncină.

Sunt adânc convins că iubitul Meu nepot, Moștenitorul Coroanei, care face deja parte din Academie ca membru onorar, va ști, în ziua când va fi chemat de Pronie a împlini înalta Sa misiune, să măntină tradițiunile noastre și să dea sprijinul Său pentru prosperarea acestui însemnat așezământ de cultură al patriei noastre.

III.

Cuvântare rostită la 18 Martie 1894.

Simt totdeauna o vie mulțumire, când pot arăta Academiei marele interes ce am pentru activitatea sa. Viu dar astăzi cu deosebită plăcere în mijlocul d-voastre, spre a vă aduce urările Mele de bună venire și a lua parte la lucrările d-voastre.

Sunt tocmai zece ani, de când am întemeiat un premiu anual pentru o carte cuprinzătoare a tuturor cuvintelor limbii române, așa de bogată în felurite expresiuni. Un început, de o erudițiune vrednică de admirațiune, s'a făcut. Toți dorim să ne bucurăm într'un timp nu prea depărtat de această lucrare însemnată, și mai ales noi, cari am trecut pragul unei jumătăți de secol din vieța noastră. Prin «Magnum Etymologicum Romaniae», distinsul său autor, ca și Academia, își vor ridică un monument nepieritor; iar Eu pururea voi fi mândru că am îndemnat la o muncă, ce va deveni un izvor nesleit pentru limba noastră și filologie.

Mulțumindu-vă pentru simțimintele de dragoste și credință, ce Academia Îmi mărturisește în toate împrejurările, și mai cu seamă în fericitele evenimente ce privesc familia Mea, declar ședința deschisă.

IV.

Cuvântare rostită la 1 Aprilie 1905.

Urările cu cari și de astă dată salutați venirea Mea printre domniile voastre și credincioasele mărturisiri ce Mi le roștiți din partea Academiei, Îmi sunt deosebit de scumpe. Cu aceeaș căldură de inimă vă mulțumesc și vă reinnoesc statornicul Meu interes pentru lucrările voastre.

Mă bucur de câte ori am prilejul de a lua cuvântul în acest locaș, unde am auzit atâtea conferințe atrăgătoare și disertațiuni iscusite, cari au răspândit lumini nouă asupra trecutului nostru și îndrumări înțelepte pentru propășirea științei, adunând astfel un material de mare preț pentru lărgirea templului care adăpostește sufletul neamului românesc.

La temelie acestui templu se află limba, această duioasă limbă românească, care Mi-a devenit îndoit de scumpă din ziua când am auzit-o răsunând pe buzele neuitatei Mele copile și de când, spre a mea mângâiere, urmașii Mei o grăesc în jurul Meu.

Mănat de această simțire, am propus Academiei, acum 21 de ani, întoc-

mirea dicționarului «Etymologicum magnum Romaniae», având mai ales în vedere culegerea și păstrarea acestor cuvinte vechi, cari — deși obârșia lor este slavonă, grecească sau turcească — alcătuiesc originalitatea și bogăția limbii. Dorința Mea eră ca Academia să scape aceste odoare amenințate a cădeă în uitare, redându-le locul la care au drept și să puie o stavilă la acest val de nepăsare pentru graiul bătrânesc, stârpind totodată buruienile neologismului care innăbușe limba strămoșească. Limbile își au într'adevăr vieața lor proprie, care se desvoltă după niște reguli statornice; însă înrăurirea scriitorilor de frunte și a academiilor asupra acestei desvoltări este de asemenea netăgăduită.

De ce să ne ferim de aceste locuțiuni vechi, cu obârșie așa de curată, ca aceea a liturgiei și a letopisețelor țerii, și cari nici măcar arhaisme nu sunt, deoarece le întâlnim în limba bisericii și a poporului? Mult mai de temut sunt aceste neologisme sterpe, cu formă și înțeles pocite, cari nu aduc nici o idee nouă, ci izgonesc numai cuvinte curat românești, spre a le înlocui cu altele străine cu înțeles absolut identic, ca spre pildă: «avansare» în loc de «înaintare», «voiaj» în loc de «călătorie».

Aceste parazite răutăcioase sunt mii: numărul lor crește pe zi ce merge și sfârșitul va fi schilodirea limbii. Strecurarea lor o datorim în mare parte vieții politice, obiceiurilor apusene și educațiunii copiilor în străinătate. Aceste înrăuriri n'au fost totdeauna norocite, nu numai asupra limbii, ci și asupra moravurilor, cari au pierdut poate mai mult decât au câștigat. Urmarea cea mai de plâns a acestei greșite îndrumări este șanțul ce se sapă între limba claselor culte și neprihănită limbă a poporului. Despărțenia aceasta trebuie dar cu orice preț preîntâmpinată ca o primejdie pentru neamul românesc, a cărui unitate se întemează pe legea și limba sa. Știu că Academia și un mănunchiu de scriitori vrednici luptă cu o patriotică osârdie spre a alungă această vătămătoare cotropire, însă râvna și silințele tuturor nu vor fi de prisos spre a duce la bun sfârșit această operă de însănătoșare.

Iată pricina pentru care o grabnică dare la lumină a dicționarului este atât de dorită de Mine. Îmi dau seama de greutatea lucrării, de timpul ce cere; totuș, cred că în acest lung șir de ani s'ar fi putut îndeplini în mare parte programul alcătuit. Dacă mai zăbovim, știrbirea și schimonosirea limbii se vor întinde tot mai mult; iar îndreptarea va fi cu atât mai anevoioasă. Aștept dar cu nerăbdare ca Etymologicum să fie cât mai curând pus în mâna tuturor, avându-se grija ca întocmirea lui să fie cât de întreagă, cu un număr de citațiuni bine alese, însă limitat, spre a nu se innămoli lucrarea într'o prea mare întindere. Perfecțiunea lui are mai puțină însemnătate decât ființa lui.

Sunt incredințat că domniile voastre veți întâmpina aceste mici îndrumări ce Mi-am permis a le așterne ca un semn al viei Mele dorințe de a vedeă Etymologicum odată desăvârșit, spre cinstea Academiei și folosul generațiilor viitoare.